

Ahmed Adnan Saygun'dan Mahmud Râgıb Gazimihâl'e Mektuplar

Melih DUYGULU*

Özet

Ahmed Adnan Saygun'un ve Mahmud Râgıb Gazimihâl'in müzikoloji/etnomüzikoloji çalışmaları hakkında yaptığımız araştırmaların son on yıl içinde epeyce ilerlediğini ve elde edilen verilerin hayli yekun oluşturduğunu söylemek yanlış olmaz. Her iki müzik adamının da son zamanlarda -tamamen rastlantılar sonucunda- ortaya çıkan kişisel belgelerinin bir kısmını görebilmek, bir kısmını da edinmek ve bunlardan yararlanmak şansına erişmiş bulunuyoruz. Saygun'dan Gâzımihâl'e gönderilen 16 mektup 1929 ile 1949 yılları arasında Paris'te, İstanbul'da, Ankara'da ve Bursa'da yazılmış olup tamamı eski yazı ile kaleme alınmıştır. Saygun'un üslubunun günümüz Türkçesine çevrilirken kaybolacağı kaygısıyla mektupları yalnızca yeni harflere aktarmakla yetinip, günümüz Türkçesine çevirmeden ve ayrıca hiçbir bilgi ve yorum notu eklemeyen aynen yayınlamayı uygun bulduk.

Bir bestecinin meslek hayatının ilk otuz yılı içinde çektiği sıkıntıları, gelişen olaylar karşısındaki tutumunu, Cumhuriyetin ilk yıllarındaki müzik politikaları üzerine düşüncelerini, kendisini yakın hissettiği bir dost ile neleri ne kadar paylaşabildiğini ve nihayet onun kişiliğini ve ruh halini, bu mektuplar aracılığı ile -bir nebze de olsa- anlamının mümkün olabileceğini düşünüyoruz. Bu türden belgelerin çeviri veya doğrudan yayınlanmasıyla Türk müzikolojisinin daha kapsamlı bir veri tabanına ulaşacağını da umut ediyoruz.

Anahtar Kelimeler: Ahmed Adnan Saygun, Mahmud Râgıb Gazimihâl, müzik, etnomüzikoloji, mektuplar.

Letters From Ahmed Adnan Saygun To Mahmud Râgıb Gazimihâl

Abstract

It won't be uncorrect to say that the researches we have done about Ahmed Adnan Saygun and Mahmud Râgıb Gazimihâl's musicological/ethnomusicological works have a high progress during last ten years. We have -completely by coincidence- reached to the personal documents of both music men. Also we have had the chance to own a part of these documents and learn a lot from them.

Sixteen letters which were sent from Saygun to Gazimihâl between the years 1929 and 1949, were written with old alphabet in Paris, İstanbul, Ankara and Bursa. Considering that Saygun's manner of explaining will be lost during the translation these letters to today's Turkish, we have kept the original language and we have added no additional information and comments to keep and publish the texts as original.

By the help of these letters, we are hoping to understand better about the difficulties which a composer came through during the first thirty years of his life, his ideas about the politics of music in the first years of the Turkish Republic, how he shared his life and problems with a close friend and of course his personality and moods. We also hope that by translating important documents like these, Turkish Musicology will reach a wider and detailed database.

Key Words: Ahmed Adnan Saygun, Mahmud Râgıb Gazimihâl, music, ethnomusicologi, letters.

Giriş

Teknolojinin hayatımızda bu denli yoğun yer almadığı dönemlerde insanların birbirleriyle mektup aracılığı ile haberleştiklerini biliyoruz. Aslında mektup yalnızca bir iletişim aracı olmakla kalmamış, bir edebî tür olarak hayatımızda derin izler bırakmış, bunun yanı sıra edebiyat, tarih, hukuk, sosyoloji gibi sosyal bilim dallarının bilgi dağarcığına katkıda bulunmuş bir yazı türüdür. Aynı zamanda yazıldığı devrin siyasal, kültürel, sosyal özelliklerini bünyesinde barındırması bakımından da belgesel bir niteliğe sahiptir. Çeşitli bilim dallarının mektuplar aracılığı ile “özel bilgiye” ulaşmaları sayesinde, mektup, günümüzün bilim çevrelerinin aranan bir bilgi kaynağıdır. Bu türden bilgilerin resmi arşivlerde yer al(a)mamalarından ötürü, dönemin fikir hayatını olduğu kadar insanın ruhunu da mektuplarda bulmak mümkündür.

Bizde mektup yayımlama işi -çeşitli sebeplerden ötürü- Batı dünyasında olduğu kadar gelişmemiştir. Buna rağmen, siyasî, askerî, hukukî, nitelikli mektuplar adeta tarih belgeleri olmaları nedeniyle zaman zaman yayın dünyasında boy gösterebilme şansına kavuşmaktadırlar. Ayrıca bazı yazarların edebî değeri yüksek bir kısım mektuplarının da yayın hayatımızda örnekleri bulunmaktadır.

Türk müzikolojisinin, yazılı belge bakımından eksikleri olan bir disiplin görünümünü sergilemesine karşın, geçtiğimiz yüzyıl içinde yaşayan bazı müzisyenlerin ve münevverlerin mektuplarında yer alan “müzikolojik bilgi birikimi” bakımından hayli zengin bir disiplin olduğu söylenebilir. Bilhassa Cumhuriyet döneminin müzik politikalarını ve bu politikaların uygulanma biçimlerini, kadro hareketlerini, kurumsallaşma sürecini, hatta müzik terminolojisi ve ses sistemleri gibi teknik konuları, bu mektupların içinde bulmak mümkündür.

Ahmed Adnan Saygun (1907-1991) ve Mahmud Râgıb Gazimihâl (1900-1961) modern Türk müzikolojisinin oluşturulmasında büyük çaba göstermiş ve katkı sunmuş iki seçkin müzik adamıdır. Her ikisi de müzik tahsilinin önemli bir kısmını yurt dışında tamamlamış, bu yıllarda başladıkları beste çalışmalarının yanında müzikoloji çalışmalarını da buna paralel olarak sürdürmüşlerdir. 1920'li yılların ortalarında Paris'te tanışan Saygun ve Gazimihâl aynı hocanın (Eugène Borrel) öğrencileri olmanın yanında aynı fikrî zeminde birleşmeleri sayesinde kısa sürede arkadaş olmuşlar, bu arkadaşlık bir süre sonra dava arkadaşlığına, sonrasında da dostluğa dönüşmüştür.

Ahmed Adnan Saygun'un ve Mahmud Râgıb Gazimihâl'in müzikoloji/etnomüzikoloji çalışmaları hakkında yaptığımız araştırmaların son on yıl içinde epeyce ilerlediğini ve elde edilen verilerin hayli yekun oluşturduğunu söylemek yanlış olmaz. Her iki müzik adamının da son zamanlarda -tamamen rastlantılar sonucunda- ortaya çıkan kişisel belgelerinin bir kısmını görebilmek, bir kısmını da edinmek ve bunlardan yararlanmak şansına erişmiş bulunuyoruz. Mahmud Râgıb Gazimihâl gibi çok çeşitli konularda eser vermiş bir müzikologun yayımlanmamış -ve/veya bilinmeyen- yazılarının veya kitaplarının nerede, ne zaman karşınıza çıkacağı belli olmuyor... Gün geçmiyor ki yeni bir belgeyle karşılaşmayalım... İşte bu makaleye konu olan mektuplar da böylesi bir rastlantının sonucu ortaya çıkmış ve tarafımıza intikal etmiş bulunuyor.

Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Devlet Konservatuarı'nın emekli öğretim görevlilerinden Sayın İleriş Sun yaklaşık dört yıl önce okulun merdivenlerinde bize, babası Sayın Muammer Sun tarafından kendisine verilen bir dosyadan bahsetmişti. Dosyanın Gazimihâl tarafından -yine Gazimihâl'in ilk öğrencilerinden olan- Muammer Sun'a verildiğini ve içinde Adnan Saygun'un mektuplarının olduğunu da bir not olarak belirtmişti. Ancak dosyanın içindeki mektupların ve bazı diğer belgelerin eski yazı ile yazılmış olmasından ötürü okuyamadıklarını, dolayısıyla içeriğini bilemediklerini söyledi. Mektupları Latin harflerine çevirerek kendisine ilememiz halinde bahsi geçen dosyayı bize verebileceğini de sözlerine ekledi. Zaman oldukça çevirip kendisine ileteceğimiz sözünü verdikten kısa bir süre sonra dosyayı bize elden teslim etti.

Bu dosyanın içinde, -sonradan plastik ince dosyalara konulduğu anlaşılan- dört adet zarf, bu zarfların içinde de tamamı Adnan Saygun ile bir şekilde ilişkili olan fotoğraflar, mektuplar, broşürler karışık biçimde duruyordu. Bu, Gazimihâl'in unutulup gitmiş kitap taslaklarından birisiydi. İçeriğinden anlaşıldığı kadarıyla, Saygun hakkında kitaplaştırılmak üzere (Belki bir Saygun biyografisi?!) toplanan malzemelerden oluşuyordu. Görünen o ki, Gazimihâl bize yine bir sürpriz yapmıştı.

Zarflardan birinde bu makaleye konu olan 19 adet Ahmed Adnan [Saygun] imzalı mektup bulunuyordu. On altısı Gazimihâl'e birisi hocası Eugène Borrel'e diğeri ise Refik adında bir kişiye yazılmıştı. Borrel'e ve Refik Bey'e yazılan mektubun bu dosyaya nasıl dahil olduğunu bilmek mümkün değil. Diğer bir mektup ise Bartın Orta Okulu Müzik Öğretmeni Rahmi Okan'ın Gazimihâl'e gönderdiği mektuptur ki anlaşılan bu da diğerlerinin arasına karışmıştır. Saygun'dan Gâzımihâl'e gönderilen 16 mektup 1929 ile 1949 yılları arasında Paris'te, İstanbul'da, Ankara'da ve Bursa'da yazılmış olup tamamı eski yazı ile kaleme alınmıştır.

Aslında özel arşivimizde yer alan Mahmud Râgıp Bey'e gönderilmiş çok sayıdaki mektup arasında, Saygun'a ait olanların sayısı azımsanamayacak miktardadır. Elbette bu mektupların içeriği de son derece önemlidir; ancak biz bu dosyadakilerin özel olarak bir araya getirilmiş mektuplar olma ihtimalleri bulunduğu kanaatindeyiz. Gazimihâl bunları tasarlamış olduğu "Saygun kitabı" için bir araya getirmiş, mektupların içeriğinden bir sonuç çıkarmaya çalışmak istemiş olabilir. Tabii ki bu tamamıyla bizim var saydığımız bir durumdur. Bu sebeple de dosyadaki bu mektupları, arşivimizdeki diğer mektuplardan ayrı tutmak suretiyle ve dosya bütünlüğüne sadık kalarak, kendi bütünlüğü ve bağlamı içinde yayımlamayı uygun buluyoruz.

En eskisi yaklaşık seksen yıl önce kaleme alınan bu mektupların dilinin eskiliği muhakkaktır. Buna rağmen Saygun'un üslubunun günümüz Türkçesine çevrilirken kaybolacağı kaygısıyla mektupları yalnızca yeni harflere aktarmakla yetinip, günümüz Türkçesine çevirmeden ve ayrıca hiçbir bilgi ve yorum notu eklemeden aynen yayınlamayı uygun bulduk. Mektuplardaki bazı özel isimler ve yer adları orijinal metinde Latin harfleriyle yazılmıştır; bu yazımlarda bazı imla sıkıntıları olmasına rağmen yazının orijinalliği korumak bakımından bunları da düzeltme yapmaksızın aynen aktardık. Birkaç kelime üstü çizili veya mürekkebinin akması nedeniyle okunamadığından, bir kelime de ağır hakaret içerdiğinden köşeli parantez içinde soru işaretiyle verilmiştir.

Bir bestecinin meslek hayatının ilk otuz yılı içinde çektiği sıkıntıları, gelişen olaylar karşısındaki tutumunu, Cumhuriyetin ilk yıllarındaki müzik politikaları üzerine düşüncelerini, kendisini yakın hissettiği bir dost ile neleri ne kadar paylaşabildiğini ve nihayet onun kişiliğini ve ruh halini, bu mektuplar aracılığı ile -bir nebze de olsa- anlamanın mümkün olabileceğini düşünüyoruz. Saygun'un Gâzımihâl'e yazdığı bu mektuplarda her iki kişinin özel hayatını içeren pek çok öge bulunmaktadır. Bu mektupların, kişilerin özel hayatına ait mahremiyeti orta yere çıkarmaktan çok, adı geçen müzik adamlarının hayatlarından hareketle Türkiye'deki müzik kültürünün geçirdiği aşamaları ortaya koyacağına inanıyoruz. Bu türden belgelerin çeviri veya doğrudan yayınlamasıyla Türk müzikolojisinin daha kapsamlı bir veri tabanına ulaşacağına da umut ediyoruz.

Mektuplar

18 Kânûn-ı evvel 1929 Pari

Aziz kardeşim

Sana bu defa şu mektubu gönderirken çok müteezzî oluyorum. Fakat vaziyetimi izah etmeyi doğru buldum. Bizim geçen seneki vaziyet tabii hatırındadır. İşte ben şimdi ondan daha fena bir haldeyim. Eugène Borrel'e aylık verme zamanı geldi geçti, ikincisi gelmek üzere bende yemek için beş para yok. Daha ucuz ve rahat diye otelden ayrılıp Glasiere'de bir kadının yanına geçtim. İkinci aylığı veremedim. Kadın geçen gün istedi. Tabii yok. Berbat bir haldeyim. Türkiye'de para artırmak imkânı olamamıştı.

Geçenlerde İzmir'den bir miktar para aldım. Fakat onu da mektepteki org saatlerinin ve piyanonun kirasına yatırdım. Çok feci bir haldeyim. Benim bu halde kalmamı tabii istemezsin. Senden ricam eğer kâbilse bu mektubu alınca mümkün mertebe süratle, hiç olmazsa, geçen sene kararlaştırdığımız şekilde beş yüz frank gönderirsen çok iyi olur. Sana böyle para mektubu yazmak istemezdim. Fakat ne yapayım ki sefil bir haldeyim. Çok rica ederim ayın birine kadar göndermeye gayret et ve bana mektup yaz.

Selamlar

İmza

Adresim: A. Adnan

26 ue Vergniaud

Paris (13)

18 Kânûn-ı evvel 1929 Pari

Kardeşim

On gündür Paris'teyim. "Porte d'orloom" deki eski oturmuş olduğum otele yerleştim. Odama org çalışmak için "pedalye" de aldığım için geniş bir oda aramak icap ediyordu. Yalnız piyano olduğu zamanlar yeni oda bulmak ne kadar müşkül olduğunu biliyorsun. Ne ise artık orada kalacağım. "Borel"lere gittim ve derse başladım. Ona göndermiş olduğun mektubunda beni sorduguna ve selamlarına teşekkür ederim. Skolaya da devam ediyorum.

İzmir'de iken bir kartını da almıştım. İrfan ben oradayken döndü. Onunla aramızda olan he-sabı ben tesviye ettim. Ulvi'nin konservatuvarla alakası kalmamış. Konservatuvarda muayyen bir zamanda accesites rix almak lazım iken o hiçbir şey almadığı cihetle çıkarılmış. Şimdi Türkiye'ye dönecek. Cevap bekliyor. Diğerleri de dönecekler galiba. Cezmi aseingnemant imtihanını geçti.

Buraya ait haberler bunlar. Paris yine bildiğin gibi. Eski otele hiç gitmedim. Konserler başladı. Tabii gidiyorum. İstanbul ne alemde? Sabri Bey'i hiç gördün mü? Bana çok kızıyor mu? Eğer öyle ise söyle ona sakın kızmasın. Doğru bir iş yapmış olmaz. "Yung" orada mıdır? O bir orkestra teşkil etmişti zannederim. Hâlâ devam ediyor mu? Cemal Reşit burada imiş. Teşrin-i sâni'de sen-fonisi çalınacakmış. Ekrem ve Ulvi geçen gün kendisini konserde görmüş ve konuşmuşlar. Başka yazacak bir şey yok.

Hürmetler

İmza

Adresim:

127 Boubevard Brune

Paris (XIV)

26 Mart 1935 Moda

Azîzim Mahmut

Mektuplarını memnuniyetle alıyorum. Ankara havadislerini filhakika yalnız gülmek için okuyorum. Hele kontrpuan imtihanı pek hoş. Benim dersime Necil Bey vekâlet ediyor. Ben boş geçiyor zannediyordum. Konserlerin muntazaman devam ettiğine de çok memnun oldum. "Hindemit" in -rapor vermek için değil, gezmek için veya kolayca bizlerle temas etmesi ve memleketin istifadesi için- Türkiye'ye gelmesi de iyi. Altmışlık Rus şefi de iyi. Fakat ne yazık ki ben orada olamayacağım. Ben iyi olduktan sonra gelmeleri daha hoşuma giderdi. Bir iki gün evvel gazetede okudum: Büyük bir Rus musiki ve tiyatro heyeti memleketimize gelerek konserler verecekmiş. Bu da güzel... Memlekette içten ve dıştan musiki hareketleri var. Ancak bu hareket, hareket-i arz gibi etrafı harabeye çevirmesin. Âmin.

Ankara kompozitörleri faaliyetler mi? Tabii kompozitör eserleri ile musiki abideleri kuracak ama, bizimkiler ekseriya Nasrettin Hoca'nın hikâyesinde olduğu gibi hareket ediyorlar. Yani me-sela minare yapmak için evvela kuyu kazıp sonra onu tersine çevirmeyi düşünüyorlar. Ancak bu usulün her zaman pek iyi olmadığını dünkü gazetede bir misal ile öğrendik. Zavallı bir adam hakiki bir kuyuyu kazarken toprak çökmüş ve altında kalan adam kurtulamamış. Dua edelim ki sanat adamları için de vaziyet böyle olmasın. Amin...

Rusya için Necip Milli Bey'den ikinci bir mektup aldım. Nisan sonlarında veya Mayıs'ta gidilecek diyor. Fakat sen eğer sen kendini bu listeye idhâl ettirmezsen çok yazık. Ankara'da olsaydım beraber uğraşırıldık. Rus Sefareti'ne tekrar sorarak vaziyeti anlaya ve anlatabilirsin.

Bu günlük bu kadar. Sırrı Bey'e selamlar.

İmza

9 Teşrin-i evvel 1936 İstanbul

Mahmut'cuğum

Konservatuvarda vazifeye lafzen başladım. Fakat daha derse girmedim. İnşallah salıya... Yusuf Ziya ile konuşuyoruz da seni buraya getirmekten bahsettik. O da çok arzu ediyor. Ancak gelecek bütçeye kadar haber lazım gelecek. Dün valiye gittim. Beni çok iyi kabul etti ve benden bir çok şeyler beklediğini söyledi. İnşallah burada sükûnetle çalışma imkânını bulurum. Şimdilik yazacak bir şey yoktur.

Mecmua işini konuştum Yusuf Ziya ile... Bir konservatuvar mecmuası çıkaralım diyor. Ben de bu mecmuayı konservatuvara mâl edelim dedim. Gelecek seneye bu husus için bütçeye para koyalım dedi. Zannedirim ki bu tasavvurumuz da iyi bir neticeye erecek. Sırrı'ya mektup yazacağım. Kendisine ve hanımına selamımı söylersin. Mediha'ya da mektup gönderiyorum. Bir tane de orta mektebe yazmıştım. Nerede kaldığını bilmiyorum. Ya Nâhit'lerde ya sizde tahmin ediyorum. Senden ricam bu mektubu hemen kendisine vermekliğindir. Selamlarımı gönderirim Mahmut'cuğum.

Adresim

İstanbul Konservatuvarı Armoni Profesörü

hattâ Armoni ve Kompozisyon Profesörü

13 Teşrin evvel 1936 İstanbul

Mahmut'cuğum

Mektubunu memnuniyetle aldım. Senin işini benim işim gibi takip edeceğimden emin olabilirsiniz. Dün yine Ziya Bey'le senden bahsettik. Onu da tamamen ikna ettim. Ancak gelecek ders senesine kadar sabır icap edecek.

Ben derslere başladım. Şimdiki halde bir "Armoni Konturpuan" bir miktar da armoni talebem var. Esasen talebenin hepsini görmüş değilim. Uzun zamandır ders okunmadığı cihetle birçoklarının mâlumâtı yokmuş. Hepsini gelirse yirmi beş otuz olacak.

Mecmua işini iyi bir sûrette halledecek gibiyim. Bu işi birkaç gün zarfında halledebilirim neşriyata başlarız. Ancak mecmuadan ikimizin mes'ul ve alâkadar olmamız gâye için iyi olur. Sâhib-i imtiyaz Nurettin'di zannedirim. Tabii yine o kalır. Serkis'e gidip konuşacak ve esas masrafları tespit edeceğim. Bu suretle mecmuanın sahibi sen ve ben oluruz. Ve bir ideal mecmuayı kurmaya çalışırız. Bu hususta sana birkaç gün sonra daha izahat veririm. Sen de neler yazacağını düşün. Yazılacak yazılar hakkında düşüncelerimi de ayrıca yazarım. Sen de bana bildir. Senin adresini Halk Fırkası'na verilmek üzere mektup ve makbuzlarımla gönderiyorum. Onları senin ayrıca benim dört kitabımla birlikte fırkaya vermeni rica ederim. Bu suretle parayı alabileceğiz.

Ben henüz ev aramakla meşgulüm. Eşya da yolda. Bir defa yerleşebilsem çalışmaya başlayacak ve bir çok iş çıkarmağa çalışacağım. Babamın gönderdiği kitaplar şunlardır: Historie de la Musicale 2 Cilt. Les Origines du Chant Romain. Birini biliyorsun. İkincisi çok şayan-ı dikkat bir kitap. Kocaman bir şey. Benim mevzularım için de çok işe yarayacak. Babamın bana daha başka kitaplar da göndereceğini umarım. Sırrı'ya ve hanımına selam. Sana da selam eder, mektuplarını beklerim.

Yusuf Ziya'nın selamı var.

Necil'e benim göndermiş olduğum yüz kitabı mektebe satıp satamadığını da sorup bana bildirmeni ayrıca rica ederim.

imza

21 Teşrin evvel 1936 İstanbul

Kardeşim Mahmut

Mektubunu memnuniyetle aldım. Selamlarını tebliğ ettim. Ziya Bey'le senin vaziyetini bir münasebetle yine konuştuk. Önümüzdeki seneye kadar sabretmekle her şeyin yoluna gireceğini ve seninle beraber üçümüzün folklor vadisinde burada el ele vermekliğimizin çok iyi neticeler vereceğini tekrarladık.

Ben henüz yerleşmiş olmadığım gibi eşya da ambardadır. Bu cihetle -yanımda götürmek üzere ayırdığım halde, dikkatsizlikle Mediha ve Günhan'ın diğer eşya arasına karıştırmış oldukları kompozisyonlarımla ele geçirmek ve istediğin kısımları kopyacıya vermek kâbil olamadı. Ancak Halk Fırkası'ndan alacağım parayla evi tutup eşyayı nakil etmenin mümkün olacağını görüyorum. Bu itibarla senin bir defa fırkaya uğrayıp bunu tacile gayret etmeni rica ederim. Aksi takdirde ev tutup birleşmek benim için adım-ül-îmkân gibi görünüyor.

Mecmua işine gelince, Halk Fırkası'na (140) adet satılabileceğini biliyorsun. Mediha'nın ağabeyi vasıtasıyla İş Bankası ve Yerli Mallar Pazarları'nın ilanlarına tesir etmek mümkün oluyor ki, bu da ayda on beş yirmi lira getirecek. Bu suretle her nüshaya ait masraf temin edilmiş olacak. Buna senin oradaki ve Ziya Bey'in -söyleyişine göre- buradaki satışları ilave olunursa, hatta ihtiyat olarak bir miktar para ayırmak bile kabil olacak. Ancak bu işe başlayabilmek için evvela

yerleşmek icap ediyor. Bu derbeder vaziyette hiçbir iş göremeyeceğimi anlıyorum. Serkis'i henüz görmüş değilim. Birkaç gün sonra kendisini arayacağım.

Konservatuvarda geçen gün Doktor Subhi ile konuştum. Eserinin üçüncü cildinde halk türkülerinden de bahs edeceğini söylemesi üzerine bu babdaki fikrini sordum. Cevap ma'lumun olduğu üzere bunların gayet iptidai şekiller -yani şehir musikisi dediği alaturkaya nazaran- olduğu mahiyetindedir. Bu musiki güya Asyâ-yi vustâ'dan gelmiş. Orada tesadüf edilmiş, daha doğrusu pek tabii olarak kullanılan pentatonik diziler hakkındaki fikrimi sormaklığım üzerine "Böyle bir şey yoktur?!" cevabını verdi.. Bunlar ne kadar zavallı adamlar; çizmeden yukarı çıkmasalar iyi olurdu. Benim soruşum esasen kat'iyyen müdâvele-i efkâr mahiyetinde olmayıp, sadece zavallılıklarını bir kere daha, yakından anlamak içindi.

Selamlarım kardeşim.

Sırrı'ya ve refikasına selamlar

İmza

5 Mart 1937 İstanbul

Mahmut

Kırşehir türküsü münasebetiyle yazmış olduğun mektubu aldım. Sana türküyü gönderiyorum. İshak Refet Bey'e verirsin. Gerçi âdi bir kağıda yazılmıştır. Ama kusura bakılmasın. Mukabilini bana konservatuvar adresime göndermelerini söylemeni rica ederim. Yalnız bu gönderilecek şeyler de biraz değmesi icap eder kanaatindeyim. Âdi kağıda yazılmış diye azıcık bir şey göndermeye kalkmasınlar fırka zengindir. Mahsus teksesli gönderiyorum birkaç sesli öğrenmek icap eder de karıştırırlar diye. İcabında başka türlü tanzim olunabilir.

Ben elhamdülillah iyiyim. Sana ve Sırrı'ya selamlarımı gönderiyorum.

İmza

17 Nisan 1937 İstanbul

Mahmut'cuğum

Ne oldu? Yine sesin sedân çıkmıyor. Galiba mukâbele-i bil-misil yapıyorsun. Fakat hayrettir, sana mektup yazdım ve yazıyorum bütün tembelligime rağmen. Fakat bu defâ senden ses çıkmıyor. Demek cevapsız bırakmak sûretiyle bana bir ders vermek istiyorsun. Böyle ise teşekkürler. Artık tatil de geliyor. Fakat bu tatil seni aramayacağım. Çünkü sen benimle konuşmayı ancak ârızî ve mecbûrî telâkki ediyorsun. Bunu son İstanbul seyahatin gayet bariz bir sûretle gösterdi. Ben ise böyle telâkki etmemiştim. Bu itibarla buradan da dersimi almış oldum. Görüyorsun ki bana her sahada ders veriyorsun.

Vanda Lanrodoska'nın senin ve benim broşürlerimizin Fransızca hülâsasını istediğini Paris Sefarethanemiz İstanbul Konservatuvarına bildiriyordu. Sana da konservatuvar mektup sûretini gönderecekti. Her halde almış, hatta cevap bile vermişsindir. Ben hâlâ bir cevap veremedim. Ziya Bey'in dans heyetleriyle temas etmek üzere Bükreş ve Budapeşte'ye gideceğiz. Bu sabah gazete de okudum. Hadi hayırlısı! diyelim. Nasıl sen de burada olsaydın her halde danslarla alakandan dolayı sen de gidebilirdin. İşte öyle Ankara'da Dil Cemiyeti'nde oturur, mektepte de sözüm ona hocalık edersin. Tabii lâtıfe.

Mektebin reklamını yapmayan da kalmadı değil mi? Her an her dakika gazetelerde okuyabilirsin. Baş makale mi istersin, beyanat mı röportaj mı... Fakat senin sesin niçin çıkmıyor. Yoksa [?]da sen de yazıyor musun? Maalesef o gazeteyi okumadığım için yazılarını takip edemedim. Fakat seni çok sevenlerden işittiklerime göre bizim sol cepheden sağa temayül göstermekte imişsin. Ona "hadi hayırlısı" deriz.

Mahmut'cuğum yâhu şu benim Kırşehir Türküsü ne oldu? Elli liranın hayali ile mest iken bu tatlı bir rüya gibi gelip geçecek mi? İshak Rafet'e rica ederim sor da şunu ta'cil etsin çünkü çok ihtiyacım var. Bir an evvel alırsam çok memnun olacağım. Nurettin'e, beni evimde aramak lûtfunda bulunmuş olan Nurettin'e çok selamlarımı söylemeyi unutmazsın tahmin ederim. Sırrı'ya ve ailesine de çok selam gönderirim.

Sana da bol bol selam. Yâhu sakın dostunu unutma günün birinde ilazım olur.

Ahmed Adnan

İmza

13 Nisan 1938 İstanbul

Kardeşim Mahmut

Mektubunu dün aldım. Filvâki Mehmet'e bundan evvel iki mektup yazmıştım. Gerek müşterek olarak gerek Mehmet'in ayrıca yazmış olduğu mektuplarınızda vakitsizlikten ısrarla bahsedişinizin de beni üzmüş ve kırmış olmasını tabii karşılamalıydınız. Mehmet'e yazdığım mektup ricalarımın böyle dostların kıymetli vakitlerini gasp edeceğini düşünmedim demiştim ve sizler için sebebiyet verdiğim üzüntüleri nasıl telâfi edeceğim diye düşünüyorum. Mektubunu okuyunca ıstırabım tahaffüf etti ve arkadaşlarım için ben her ricayı bir emir telakki ettiğim gibi senin de ricalarımı hüsn-i telâkki ettiğini yazılarından anladım ve biraz müsterih oldum. Gerçi şu son zamanlarda sana aşırı derecede ricalarda bulundum. Fakat bu hususta hep yakın arkadaşlığı-mızdan cesaret almıştım.

Bartok'un kitabı ile Petrafon'un risalesini mektupla aynı zamanda postaya veriyorum. Şerif Bey'in kitabını da yarın göndereceğim. Çünkü ona ayrı bir paket yapmak icap ediyordu. Bartok'tan maalesef bir satır yazı dahi alamıyorum. Kayınbiraderim üç aylık bir Avrupa seyahati yaptı ve yeni döndü. Seyahat esnasında Peşte'de iken Bartok'u, Paris'te iken de Borel'i ziyaret etmiş her ikisi ile de uzun uzun konuşmuşlar. Bartok Anadolu seyahatlerine ait olarak bir mecmuaya yazdığı makaleden bir extreit yapmış. Makale İngilizcedir. Kayınbiradere bundan bir tane verdiği gibi, bana o zamanlar bir tane göndermek üzere (yani üç ay evvel) üstüne ithafı yazarak hazırlamış. Ben mezkur makaleyi almadım. Ya göndermedi, ya kayıp oldu. Ma'mâfih kayınbiraderdekini okudum. Zannederim radyoda vermiş olduğu (o zamanlar) konferansın tercümesidir. Seyahatin hikâyesi... Oldukça Sprituel yazılmış. Şâyân-ı dikkat noktalar bizim Kozanoğlu ile bir Macar melodisini, keza bir türkümüz ile diğer bir Macar türküsünü -aralarındaki büyük müşabeheti tebaruz ettirmek üzere- mukayese etmiştir. Ayrıca Anadolu'da saf pentatonik kudretini ve ona mukabil Macarlarda daha ziyade Eolyen ve Doryen gibi makamlara yakınlık olduğunu söylüyor. Bu husus bizce de müsellemdir. Ancak "Mürekkep dizi nazariyesi" isbat ve kabul edildiği taktirde vaziyet münasebetler daha ziyade tebellür etmiş olacaktır kanaatindeyim.

Kitabım hakkında Borel'in mütalâası müspet. Bunun için "trés intersent", "trés neusisi" tabirlerini kullanıyor. Baştan aşağıya tetkik etmiş. Türküler üzerinde durmuş. "Horon" hakkında bazı mütalâalar serd etmiş. "Horon" tabirinin Yunanca "Huzusi"nin aceusetif şekli olduğunu yazıyor. Ve Yunanca tabirin bu surette oralarda kullanılması ihtimalini ileri sürüyor ki bu hususu ben zaten zikretmişim. Borrel makaleyi de şâyân-ı dikkat bulmuş. Pentatonik mürekkep diziler izahını da üstünde durmaya değer şâyân-ı dikkat bir izah olarak görüyor. Bunlardan başka benim "Manastır Türküsü" ile "Taş Bebek"ten bir kısmı da gördü. Bunları da iyi bulmuş. Bunlar için şöyle diyor: "Hülâsa bu yazılar çok dikkate şâyandır, bunların Ankara'da veya İstanbul'da anlaşılacaklarını ummam, fakat ne ehemmiyeti var, sen kendi yolunda yürümeye devam et. Bunlardan evvel ve sonra bazı kıymetli nasihatler veriyor ve işaretlerde bulunuyor.

Makaleyi senin de beğenmiş olmana memnun oldum. İşte böyle bir yoksulluk ve takdirsizlik, ve teşviksizliğe rağmen uğraşıyorum. Ülkü'de senin kitap hakkında çıkmış olan yazı ile senin cevabını okudum. Hakikaten güzel bir ders vermişsin. Şarlatanlara artık tahammül edemiyorum. Yâni müsamaha edemiyorum ve edilemez. Yapılacak yegâne şey böyle insanların münasebetsizliklerini hemen yüzlerine vurmaktır. Herkes boyunu ve haddini bilmeli.

Bu gün konservatuvarda Mesut Cemil, Vahit Lütfi'nin bir makalesinden ve Cumhuriyet'teki cevabından bahs etti. Her ikisini de henüz okumuş değilim. Ona nazaran Vahit Lütfi'nin iddiaları pek garip. Onun malum polifonik ilahi misalinin musiki noktasından tahlilini yapmamı ve onu yeni yazacağı makalesine koyacağını söyledi. Yani rica etti. Bir defa yazıları okuduktan sonra bu hususta bir karar vereceğim.

İstidamın mektebe havale edildiğini yazıyorsun ve onların bana yaptıklarından utandıklarını yazıyorsun. Bunu nereden anladığını ilave etmemişsin. Bartok'un kitabında şu mütalâa da var: Macar melodileriyle daha ziyade Eolyen ve Doryen [eski Frijyen] arasında yakınlık olduğu ve saf pentatonik melodilerin bulunmadığını söyledikten sonra bu dizilerde pentatonik dizilerin "transformation"u olmasının gayr-ı mümkün olmadığını da ilave ediyor. Bu suretle kapalı bir suretle benim mürekkep dizi nazariyemi tasvip ediyor demektir.

Mehmet'e ve çocuklara çok selam ve sevgiler. Gözlerinden öperim.

İmza

Mektuplarını matbaaya gönderme çünkü oraya uğramıyorum.

1 Mayıs 1938 İstanbul

Kardeşim Mahmut

Mektubunu memnuniyetle aldım. Mond müzikallerden bana dört tane gelmişti. Birisini sana gönderiyorum. Şerif Bey'in lugat kitabını da postayla gönderiyorum. Benim kitap işinin geçirmekte olduğu merhaleleri ibretle takip ediyorum. İnsanların bu kadar küçüleceklerini tasavvur etmek bile bence muhaldir. Fakat şu son beş sene içinde cereyan etmiş olan hadisat bana bir çok şeyi öğrettiği için her hangi bir vaziyet bana aslâ hayret vermiyor. Bu sene acı ve tatlı bana en kıymetli olarak neyi verdi biliyor musun: Hayret etmeyi. Bir tarafım tamamen kayıp oldu diyebilirim. İkinci bir nokta da şudur: insanlarda esas olan hodgâmlık hodbinliktir. İnsanların zekası sair hayvanlardakinden daha münkeşif olduğu cihetle arzularını tatmin yolunda pek tabii olarak iptidaî mahlukattan daha ileri cüretlerde bulunuyorlar. Karın doyurmak ihtiyacından mâdâ-daha tekâmül bir kafanın çirkin bir kullanışı olan- iştihar ve teferrüd ihtirası onları hayvanların hayvaniyetlerinden aşırı bir derekeye düşmelerinin sâiki oluyor.

Büyükannemin şiddetli bir rahatsızlık geçirmekte olduğunu bugünlerde öğrendim ve bu benim için çok acı oldu; çünkü kendisini pek çok severim. Bir şey düşünmek, yapmak imkânlarını kayıp etmiş değilim. Sana bir çok şeyler yazmak istiyorum. Fakat görüyorum ki mümkün olmayacak. Bartok'un tercümesini yapamadım ki sana gönderemiyorum. Kusura bakma. Benden hesap da istemiyorsun. Ben sana notalardan iki yüz, diğerinden yüz tane göndermiştim. Hesabı sen bilirsin. İlle de kitabımı pipolu zat-ı muhterem gasp etmek mi istiyor, yok etmek mi istiyor?

Selam ve sevgiler.

İmza

T.C.

İstanbul Belediyesi

Konservatuar Müdürlüğü [Antetli kağıdına yazılmıştır]

İstanbul 6 Kânûn-evvel 1938

Yâ Mahmut

Mektubunu aldım. Trene maalesef gripal bir halde olduğum için gidemedim. Bunun üzerine resimleri melfûf izahatıyla birlikte ve yeni çıkan mecmuanın da bana Ankara'da vermiş olduğun nüshasıyla birlikte posta ile gönderdim.

Bir üç yüz liradan bahsediyorsun. Bunu nereden öğrendin? Ben henüz bir şey almış değilim. İnşallah yakında alırım da matbaacıya olan borcumu hemen veririm. Bu hesabın kapanmasını ben de çok arzu etmekteyim.

Halk türkülerinden bir defter daha hazırlıyorum. Aydın havalisine ait olacak olan bu defterin pek yakında neşredilmek üzere hazır olacağını ümit ediyorum.

Viyolonsel sonatımı (Borrel'e) gönderdim. Bakalım ne diyecek. Sana bildiririm.

Kemal Bey'e selamlar.

Gözlerinde öper mektubunu beklerim kardeşim.

İmza

13 Kânûn-ı evvel 1938 İstanbul

Azizim Mahmut

Mektubunu ve zarf içindeki Serkis'in mektubunu aldım. Adamın tabii hakkı var. Fakat işte malum bir türlü olmadı. Ma'mafih kendisine bu ay on beş lira vermek imkânını bulacağım. Ve bir hafta zarfında inşallah göndereceğim.

Hasan Ali'nin vekil oluşu, Marif'in başına gelişi senin nâmına şayân-ı memnuniyettir. İnşallah daha sâlim bir yoldan yürütür. Belçika musiki mecmuasının son nüshasındaki yazını okudum. Doğrusunu istersen ne bunu beğendim ne de bundan evvelkini... Bu memnuniyetsizliğim Almanlar'a karşı olan muhalefetimden münbeis değildir. Fakat emin ol ki orkestra Balkanlar'da bir tane olmaktan çok uzaktır. Geçen akşam radyoda Protoryos'un idare ettiği bir konseri kısmen dinlemek imkânını buldum. Bu adamı beğenmene hayret ediyorum. Filvaki Routine'si falan vardır. Fakat bu bir şey ifade etmez. Çünkü çaldırıldığı Ravel'in edası bir facia idi. Zât-ı muhterem hiç olmazsa programına koyduğu eseri bir defa radyoda veya plakta gramofondan dinleseydi. Yazdığın mecmuada beynelmilel mahiyeti hâiz olduğu cihetle her hususta pek fazla titiz olmak icap eder. Yok yanlış düşünmüyorsam beni tenvîr etmeni rica ederim. Borrel'den hâlâ mektup almadım. Sebebini anlayamıyorum.

Selamlar gözlerinden öperim...

Ahmed Adnan

İmza

25.1.1939 Bursa

Mahmut Kardeşim

Mektubunu aldım. Bazı mâniler dolayısıyla cevabımı ancak şimdi yazabiliyorum. Bayramda İstanbul'a geleceğini yazıyorsun. Memnun oldum. Mektubunda mevzû-bahis olan husûsat üzerinde o zaman uzun uzun konuşuruz. Yalnız bir noktayı yazacağım. "Ankara'ya gelmeyi şimdilik düşünme." diyorsun. Ben bunu sana zaten yazmış ve demiştik ki: Cevat ve Alman taraftarlığı orada oldukça böyle bir şey düşünemem. Filhakika öyledir. Hattâ bazı dostlarımın bu düşüncemi tasvip etmemelerine rağmen.. Ben hayattaki yolumu çizmiş bir insanım. Bu yol "kompozisyon"dur. Ne siyaset, ne ihtiras, ne para, ne mevki... Bu itibarla Ankara'ya gitmişim veya gitmemişim hepsi benim için birdir. El verir ki çalışabileyim. Şu var ki bil-farz halkiyat vadi-sinde çalışmak hem benim için, hem memleket için fâidelidir. Bundan başka orkestra şefliği de öyle...

Keşke kuvvetli bir şef başta olsa da biz de harfiyyen onun muavini olsak ve istifade etsek. Şubat ortasında Halk Evleri yıldönümü münasebetiyle verilecek konserde benim de bir yazım çalınacak ve -bana söylenene nazaran- kendi yazımı orada idare edebileceğim. Şu halde bayramdan sonra da Ankara'da görüşebileceğiz demektir.

Sevgiler.

İmza

7 Kânûn-i sâni 1939 İstanbul

Kardeşim Mahmut

Mektubunu aldım. Yazılarında yine itiraz edecek noktalar bulursam tarz-ı hareketimi tabii bul. Bu benim tabiatımın iktizasıdır. Bahs ettiğin üç şey orkestranın ilerlemesine aittir. Memleketin musiki işlerinin düzelmesine ait değil. Halbuki hükümet Hindemit'i buraya bu iş için çağırdı. O halde Almanlar asıl meseleye dokunmadılar bile. Bu bir... Orkestra için diyorsun ki disiplin, kadro ve maaşların yükseltilmesini, devletin, Türk'ün sözüne değil Almanlar'ın tavsiyesini nazara almasına medyunuz. Halbuki ma'lesef Almanlar bu sahada da büyük bir şey yapamadılar. Kadroyu altmıştan yüz yirmi dörde çıkararak benim. Maaşların -birinci viyolonsel doksan lira almak üzere (aslî)- artması projesine vekâlet veren yine benim. Bunlardan birincisi benim şefliğim zamanında tahakkuk etmiştir. Diğeri ise Almanlar'ın devrine isabet etmiştir. Şu halde âşikar ki Almanlar bu sahada da bir şey yapamadılar.

Geriye orkestranın qualità itibariyle yükselmesi kalıyor ki o da geçen mektubumda yazdığım gibi pek gönül ferahlatıcı bir halde değil. Unutmamalı ki orkestra kuvvetli de olsa ancak iyi bir piyano gibi, çalana göre ses verir. Orkestranın çalımı maalesef -çünkü her ay yüzlerce lira gidiyor- usta değil. Bu itibarla senin yazılarını -mektup ve makale- tenkid ettim. Düşünmeli ki Mahmut -Anadolu'yu bilirsin- memleketinde bir köye geldiğinin farkında bile olamayacağın izbeler-

de yaşayan zavallıların paralarını yağma eden adamlar hakkında söz söylüyorsun. İmdi, onlar hakkında idare-i kalam eder ki bütün bunları düşünmek gerekir. "Cevat'ın hakaretine boyun eğdim" diyorsun. Niçin "eğdin"? Eğmeseydin benden fazla bir şey senin başına gelecek değildi. Ve ben m'anen ve madden her halde kuvvetliyim.

Öğrendiğime göre benim Ankara'ya geleceğim orada şâyâ olmuş. Böyle bir şeyi şimdilik düşünmüyorum. Cevad gibi bir [?] sanat işlerinin başında kaldıkça O'nun maiyetine gireceğimi hiç zannetmem.

Borrel'den -garip- hiçbir satır alamadım ve üzüldüm. Hiç olmazsa viyolonsel sonatımı alıp almadığımı bilseydim.

Selamlar, gözlerinden öperim kardeşim.

C.H.P. HALKEVLERİ BÜROSU HUSUSİ [Antetli kağıdına yazılmıştır]

13 Ağustos 1947 Ankara

Aziz kardeşim

Sana yine bir müddettir yazamadım. Son bir ay hastalıkla geçti. Büyük bir yorgunluk, daha doğrusu bir sinir yorgunluğu duyuyorum. İstirahat etmek lazım. Fakat mümkün mü? Tabii kompozisyonu ve bilcümle ciddi mesaiyi bırakmak zarûreti hâsıl oldu. İki gündür hamdolsun biraz çalışmaya başladım.

Müzikoloji enstitüsü hakkında çok şâyân-ı dikkat yazını Lütfi Bey'e verdim. Sanat ve edebiyat mecmuasının bu nüshasında tamamen intişarı muhtemeldir. Yazı çok uzun geldiği takdirde müteakip nüshaya da bir kısmı kalacaktır. Çok yerinde ve tam zamanında bir yazı yazdın Mahmut'cuğum. Her iyi fikri bir kazanç mevzu yapmak maalesef bilhassa musiki sahasında aldı yürüdü. Folklor mevzuunu ortaya atıyoruz derhal istismar ediliyor; kompozisyondan bahsediyoruz istismar ediliyor ilh... Bu itibarla her şeyin hakikatini efkâr-ı umumiye önünde bir defa söylemek vacip oluyor. Bu yazımda inşallah yakında intişar edileceği vakit gerçi bazılarının canı sıkılacak, fakat bu onların yollarında yürümeye gayret etmelerine mâni olamayacaktır. Unutmamalı ki milli müzikoloji ve folklor bilhassa istişareye elverişli iki mevzudur.

Gelelim bana:

Sıhhatim maalesef son zamanlarda muhtell oldu ve çalışmayı uzunca bir zaman bırakmak gerekti. Buna son seyahatin hâlâ kapatamadığım maddi davalarını ve bunların tevliid ettiği asap bozukluğunu da ilave edersen halimi gözlerinin önüne getirebilirsin. Bu mevzu beni çok üzdüğü için kısa kestim daha iyi...

Bu arada eylül sonunda Londra'da toplanacak olan beynelmilel halk musikisi konferansına davet edildim; fakat gidebilecek miyim? Müzikoloji enstitüsü tasavvurumuz veçhile kurulursa inşallah seninle birlikte seyahatler yaparız ve senin de götüreceğin mühim mevzularla hem memleketimize hem başkalarına faydalı olmak imkânını buluruz.

Amerika'da (Vurster) musiki festivalleri cemiyetinden bir mektup aldım. Yunus Emre'yi 1948 festivalinde vermek tasavvurları var. Notaları nereden tedarik edebileceklerini soruyorlar. Bunu ben de kendi kendime soruyorum. Belki de bu yüzden fırsatı kaybederim. Ne diyeyim... Ayrıca New York'da (Edgar Varez) de org refakatiyle (Orkestra yerine) oratoryoyu vermek istiyor. Varez'e benden hoca bahsetmiş...

İşte işler böyle Mahmut'cuğum. Sana az yazıyorum fakat hasretim çoktur. Sevgi ile kucaklar öperim. Sevgiler dost kardeşim.

Ahmet Adnan

İmza

29 Kânûn-ı evvel 1949 Pari

Aziz ve sevgili kardeşim

Uzun müddet sükûttan sonra nihayet yazmam, zannetme ki bedbîn bir hâlet-i rûhiyeden nikbînî bir havaya geçmemden mütevellittir. Sustum çünkü Londra ve Paris'teki ikametlerim mütemadî mücadele içinde geçti. İyi bir haber vermek arzu ediyorum. Bugün hamd olsun buna muvaffak oldum. Fakat ruhen herhalde çok üzüldüğümü de ilave edeceğim.

Mücadele, bilhassa bizi hiç bilmeyen ve hatta -belki- Türkiye'nin haritadaki yerini kestiremeyecek kadar bizlerden bîhaber olan bir muhitte pek kolay bir iş değil. "Türk sanatkârı" tâbiri "Eskimo diyarı mevzû" nev'inden bir garabet. Ve ben memleketimden daha meçhûl bir şahıs. Binlerce bestekârın belki binincisi belki sonuncusu... Fakat bütün bunlara rağmen Londra seyahatim müsbet bir surette neticelendi. Arthur Bliss ile dost, Michael Tiffelt ile ahbab oldum. İkincisi beni evine davet edip gece yatıracak derecede yakınlık gösterdi. Elinde de "Morley College" Korosu var. Yunus Emre'yi beğendi. Gelecek konser mevsiminde inşallah Londra'da onun korusu ile eseri dinlemek mümkün olacak. Bu takarrür etti. Bliss de ilk olarak "Kör Raksı" ve "İnci'nin Kitabı"nı istedi. Böylece bizi üzen kurşun ağırlığını üstümüzden atmaya doğru gidiyoruz. Paris'e geldikten sonra Londra ile dostça münasebetlerimin devam ettiğini de ilave edeyim.

Londra'da ayrıca "Anadolu ve halk musikisi" hakkında İngilizce bir konferans verdim. Radyoda da ikisi Türkçe ve biri İngilizce üç defa konuştum. Keman ve viyolonsel sonatlarım çalındı ve keman sonatım İngiliz Radyosunda çalınmak üzere plaklara -ben Paris'e geldikten sonra- alındı. Hattâ kânûn-ı evvel'in yedisinde neşredilmiş olduğunu sonradan öğrendim.

Paris'te hocamız Eugène Borrel'i bulacağım için çok seviniyorum. Kendisine Londra'da iken yazmıştım Paris'e muvasalatımda da bir "nepomatik" göndererek muvasalatımı bildirdim. Ertesi gün cevabını aldım. Daha ertesi gün de kendisi otelime geldi. Elini öptüm. Maşallah hoca hiç de-ğişmemiş, bildiğin gibi. Tabîî senden uzun uzun bahsettik. Türkiye'ye gitmesi hususunda Halil Vedat'a hareketimden evvel bir mektup yazmasını söylemiştim, yazmış. Bu mevzû da konuştuk. Tamamiyle Türkiye'ye gelmeyi pek arzu etmediğini gördüm. "Konservatuvar kütüphanesi ile Paris milli kütüphanesi orada yok." diyor. Buna mukabil bir ay için Türkiye'ye gidip mütalâasını bildirmeyi ve kalma mevzunu bir de orada iken ele almayı uygun buldu ve Halil Vedat'a bu yolda cevap verdi. Fakat takriben bir ay geçtiği halde Türkiye'den ne müspet ne menfi hiçbir ses çıkmadı. Bu hal beni çok üzüyor. On sene evvel de hocaya karşı biz böyle mahcup kalmıştık. Geçen gün hoca senin kendisine gönderdiğin bir "Folklor Postası"nı verdi. İçinde "Yunus Emre"ye ait bir yazı ile senin zeybekler hakkındaki yazılarından biri var. Yunus Emre'nin yazı üslubu senin üslubunu biraz andırıyor. Sen mi yazdın Allah aşkına?

Ben Paris'e geldikten sonra bin müşkili bir taraf edip nihayet radyodaki musiki işleri şefinin eseri incelemesini temine muvaffak oldum. Neticede eser beğenildi ve mart ayının ikinci yarısında çalınmasına karar verildi. Keyfiyet resmi bir mektupla bana bildirildi. Eseri kuvvetli bir azimle ben orada idâre edeceğim. Fakat o tarihe kadar acaba Paris'te kalabilecek miyim... Yaşamak mes'alesi. Çok paraya ihtiyaç var. Sâde yaşamak için değil eserin kopyaları ve saire için; ve ben bu parayı bulamazsam bütün emeklerim hebâ olacaktır. Bu arada güftenin Fransızca'ya tatbiki işine hoca ile birlikte koyulduk. Bütün istenen "Orkestra, koro ve solist" materyalinin de nihayet Şubat'ın onuna kadar teslimi şart. Ben ise Türkiye'den bu güne kadar bir kuruş almış değilim.

Burada da Soci t  Française d'anthologie'nin bir itımında "Anadolu Musikisi ve Tarihi M nasebetleri" mevzulu bir konferans verdim.  l ka ile karşılandı.

İşte kardeşim yola çıktığımdan beri yaptığım işlerin bazıları... Ankara'da olup bitenlerden hiç haberim yoktur. Dediğim gibi bugüne kadar ne yazabildim ne de Türkiye'den bir haber alabildim. Yalnız bu gün ilk defa olarak elime geçen bir gazeteden bizim orkestra azasının anlayamadığım bir sebeple grev yaptıklarını öğrendim. Herhalde benim de bildiğim dertleri: para taksiminde yapılan haksızlık. İnsanların sadece kendilerini değil birlikte çalıştıkları ve refah veya sefâletleri aşağı yukarı kendilerine mevdu' iş arkadaşlarını bu dereceye kadar düşünmemeleri hayret verici değil mi? Ve demek bu hâl devam edip gidiyor.

Canım kardeşim seni çok göreceğim geldi. Bizim sevgili ve temiz dostumuz Abdullah'ın da

kendisine çok selam söyle. Gözlerinden öperim. Hânene de çok selam. Nilüfer de cümlenize hürmetlerini gönderiyor. Mektepte beni seven talebe ve muallim dostlarıma ayrı ayrı selam ve sevgiler. Herkesi yazamıyorum affetsinler. Seni de hasret ve sevgiyle kucaklar öperim kardeşim. Muhtar'a bilhassa selam ve sevgilerimi söyle canım.

A. Adnan Saygun
Hotel Cambon Paris